

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

**НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА**

ВИПУСК 3

2019

Том 3

Збірник наукових праць

Київ – 2019

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Збірник наукових праць

Випуск 3, 2019

Виходить 6 разів на рік

Збірник засновано у вересні 2015 року.

Засновник: Науково-дослідний інститут публічного права.

Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ № 21525-11425 Р від 08.09.2015.

Ухвалено до друку та поширення через мережу Internet вченою радою

Науково-дослідного інституту публічного права

(протокол № 1 від 17.01.2019 р.)

Збірник наукових праць «Науковий вісник публічного та приватного права» включено до переліку наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін на підставі Наказу МОН України від 11 липня 2016 року № 820 (додаток 12)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Галуцько В.В. – доктор юридичних наук, професор (головний редактор); **Дрозд О.Ю.** – доктор юридичних наук, доцент (науковий редактор); **Біргеу М.М.** – доктор юридичних наук, професор (Республіка Молдова); **Бобрик В.І.** – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник; **Гаруст Ю.В.** – доктор юридичних наук, доцент; **Діхтієвський П.В.** – доктор юридичних наук, професор; **Іншин М.І.** – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України; **Карел Марек** – доктор права, кандидат юридичних наук, професор (Чеська Республіка); **Коросед С.О.** – доктор юридичних наук; **Курило В.І.** – доктор юридичних наук, професор, академік АН ВО України; **Лошицький М.В.** – доктор юридичних наук, професор; **Овчарук С.С.** – доктор юридичних наук, доцент; **Прилипко С.М.** – доктор юридичних наук, професор, член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, академік Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України; **Світличний О.П.** – доктор юридичних наук, професор.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію автора.

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.

Науковий вісник публічного та приватного права: Збірник наукових праць. Випуск 3. Т.3. К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. 41 с.

У збірнику висвітлюються актуальні питання теорії та історії публічного адміністрування, адміністративного, конституційного, цивільного, трудового, екологічного, кримінального і кримінально-процесуального права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів і студентів, усіх, хто цікавиться проблемами публічного та приватного права.

Адреса редакції:

Науково-дослідний інститут публічного права

03118, м. Київ, вул. Козацька, 116, к. 206, тел. (044) 228-10-31

www.nvppp.in.ua

ISSN 2618-1258 (Print)

ISSN 2618-1266 (Online)

© Науково-дослідний інститут публічного права, 2019

ЗМІСТ

Невінглоvsька Ю. М.

ОКРЕМІ ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ 4

Щавинська Ю. М.

ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ
РЕЧОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ..... 12

Зубов О. С.

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО ТА ЕФЕКТИВНОГО
ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ..... 20

Яра О. С.

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ..... 27

Махмурова-Дишлюк О. П.

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА
В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ..... 35

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 41

УДК 342.951:339.137.2+339.13.012.434 (477)

Невінглоvsька Ю. М.

**ОКРЕМІ ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ
МОНОПОЛІЗМУ**

У статті проаналізовано та досліджено окремі принципи публічного адміністрування економічної конкуренції та обмеження монополізму. Визначено, що в Україні залишається невирішеним питання розвитку економіки, інфраструктури та міжнародних торговельних зв'язків. Ефективність його функціонування можлива за умови правомірної та законної господарської діяльності на цьому ринку. Відповідні державні органи мусять здійснювати контроль, щоб не допустити неправомірної діяльності суб'єктів господарювання задля запобігання недосконалій конкуренції та обмеження монополізму.

Принципи у сфері публічного адміністрування економічної конкуренції та обмеження монополізму – це основоположні, об'єктивно існуючі засади публічного адміністрування, до яких належать: 1) загальні принципи права – верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина, гласності, справедливості, рівності; 2) загальні принципи адміністративного права – служіння публічній адміністрації народу України, принцип належного реагування; взаємодії публічної адміністрації; принцип інноваційності та відкритості до змін та ін.; 3) спеціальні принципи: а) ефективності; б) адекватності; в) принцип територіальності; г) принцип підпорядкування; ґ) принцип конкуренції; д) збалансованості тощо.

Ключові слова: *публічне адміністрування, економічна конкуренція, підприємницька діяльність, монополізм, принципи, адміністративне право, органи державної влади*

The article analyzes and investigates certain principles of public administration of economic competition and restriction of monopoly. It is determined that the issue of economic development, infrastructure and international trade relations remains unresolved in Ukraine. The efficiency of its operation is possible under the condition of lawful and lawful economic activity in this market. The relevant public authorities must exercise control to prevent

the misconduct of economic operators in order to prevent imperfect competition and restrictions on monopolies.

Principles in the field of public administration of economic competition and restriction of monopoly are fundamental, objectively existing principles of public administration, which include: 1) general principles of law – the rule of law, respect for human and civil rights and freedoms, publicity, justice, equality; 2) general principles of administrative law - serving the public administration of the people of Ukraine, the principle of proper response; interaction of public administration; the principle of innovation and openness to change, etc.; 3) special: a) efficiency; b) adequacy; c) the principle of territoriality; d) the principle of subordination; e) the principle of competition, e) balance, etc.

Key words: *public administration, economic competition, entrepreneurial activity, monopoly, principles, administrative law, public authorities.*

Вступ. Украй гостро в Україні залишається питання розвитку економіки, інфраструктури та міжнародних торговельних зв'язків. Ефективність його функціонування можлива за умови правомірної та законної господарської діяльності на цьому ринку. Відповідні державні органи мають здійснювати контроль, щоб не допустити неправомірної діяльності суб'єктів господарювання, недосконалої конкуренції та обмеження монополізму.

В основу дослідження лягли роботи науковців з адміністративного права, а саме: Б. Авер'янова, Р. Алімова, О. Бандурки, О. Безпалової, Ю. Битяка, З. Борисенко, П. Волвенко, В. Галуцька, В. Гаращука, І. Голосніченка, С. Гусарова, А. Іванищука, С. Ківалова, Л. Коваль, О. Когут, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, С. Кузьменка, О. Крупчан, І. Магновського, Б. Малишева, Р. Мельника, О. Наливайка, С. Онищенко, Т. Удалов, І. Полякова, Ю. Притики, В. Сердюк, А. Стрижак, Г. Христова, Д. Хорошковської та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб визначити принципи публічного адміністрування економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні.

Результати дослідження. Будь-яка діяльність базується на дотриманні принципів, важливу роль вони відіграють і в адміністративному праві. Загальна частина адміністративного права

включає в себе основні положення, принципи всіх сфер суспільного життя, на які розповсюджується вплив адміністративного права. А в Особливій частині закладено принципи регулювання суспільних відносин у сфері управління економікою, соціально-культурною сферою, адміністративно-політичною сферою тощо. Як, зазначає теоретик А. Колодій, принцип – це явище більш високого порядку абстрагування, і тому принципи публічного права у зв'язку з їх особливим значенням перебувають біля витоків конструювання компонентів (структур) галузей права. І законодавець перед тим, як упровадити той чи інший метод, прийом, тип, засіб, послідовність правового регулювання у галузь права, має визначитися і керуватися зазначеними принципами [1, с. 70]. А. Копейчиков принципи права визначив як керівні юридичні вимоги, що відображають особливості та специфіку юридичного права, мають нормативний, регулятивний характер, визначають і направляють правомірну поведінку людей [2, с.37].

Існує велика кількість підходів як до визначення поняття принципів, так і до їх класифікації. Слово «принцип» має декілька значень 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і таке інше; засада, основний закон якої-небудь точної науки; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін.; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці; канон [3]. Наприклад, науковці адміністративного права під принципами адміністративного права вважають те, що це найбільш загальні та стабільні вимоги, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою забезпечення права, свобод і законних інтересів приватних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [4]. Інші науковці вважають, що принципи адміністративного права – це загальновизнані, універсальні, імперативні, закріплені в адміністративно-правових нормах положення, які окреслюють правила поведінки суб'єктів публічного управління, правові засади діяльності органів, посадових осіб державної влади та місцевого самоврядування, проходження публічної служби, вирішення спорів адміністративними судами та застосування заходів адміністративного примусу [5].

Таким чином, без принципів не обходиться жодна діяльність, зокрема й царина нашого дослідження. Аналізуючи положення Закону України «Про захист економічної конкуренції» то чітко визначені принципи, як це є в інших законах, не зазначено, як наприклад, у статті 4 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», де чітко визначено, що останній буде свою діяльність на принципах: законності; гласності; захисту конкуренції на засадах рівності фізичних та юридичних осіб перед законом та пріоритету прав споживачів [6]. Однак, аналізуючи цей Закон, бачимо, що один з основних принципів публічного адміністрування економічної конкуренції та обмеження монополізму – це принцип узгоджених дій. Узгодженими діями є укладення суб'єктами господарювання угод у будь-якій формі, ухвалення об'єднаннями рішень у будь-якій формі, а також будь-яка інша погоджена конкурентна поведінка (діяльність, бездіяльність) суб'єктів господарювання. Узгодженими діями є також створення суб'єкта господарювання, об'єднання, метою чи наслідком якого є координація конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання, що створили зазначений суб'єкт господарювання, об'єднання, або між ними та новоствореним суб'єктом господарювання, або вступ до такого об'єднання [7].

Іншим важливим для нашого дослідження є принцип контролю – це вирішальний вплив однієї чи декількох пов'язаних юридичних та/або фізичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання чи його частини, який здійснюється безпосередньо або через інших осіб, зокрема завдяки праву володіння чи користування всіма активами чи їх значною частиною; праву, яке забезпечує вирішальний вплив на формування складу, результати голосування та рішення органів управління суб'єкта господарювання; укладенню договорів і контрактів, які дають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління суб'єкта господарювання; заміщенню посади керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу суб'єкта господарювання особою, яка вже обіймає одну чи кілька із зазначених посад в інших суб'єктах господарювання; обійманню більше половини посад членів спостережної ради, правління, інших наглядових чи виконавчих органів суб'єкта господарювання особами, які вже обіймають

одну чи кілька із зазначених посад в іншому суб'єкті господарювання. Пов'язаними особами є юридичні та/або фізичні особи, які спільно або узгоджено здійснюють господарську діяльність, зокрема спільно або узгоджено чинять вплив на господарську діяльність суб'єкта господарювання [7].

Повністю погоджуємось із С. Данішем, який у своєму дослідженні «Адміністративно-правові засади контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції в Україні» визначив, що принципи контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції становлять собою керівні засади здійснення контрольної діяльності у вказаній сфері і складаються з принципу об'єктивності, який полягає в позбавленні упередження в суб'єктів контролю щодо об'єктів контролю незалежно від їх майнового, соціального та іншого стану, недопущення випадків непотизму; принципу ефективності, який передбачає максимальне досягнення запланованих результатів контролю за рахунок мінімального витрачання людських, матеріальних та інших ресурсів; принципу гласності, сутність якого – відкритість для широкого кола громадськості підстав, процедури, результатів контрольних заходів у сфері захисту економічної конкуренції, а також прийнятих за їх результатами рішень; принципу систематичності, що полягає у планованості, послідовності та регулярності здійснення контрольних заходів, урахуванні при цьому результатів попереднього контролю; принципу пріоритетності вільного розвитку товарного ринку, за якого контрольні заходи мають сприяти усуненню бар'єрів доступу до ринку суб'єктів господарювання та встановленню можливості свідомого вибору товарів різних виробників для споживачів [8].

Важливу роль для нашого дослідження відіграє і принцип вільної конкуренції, який полягає в незалежності, вільному виборі суб'єктами господарювання окремого напрямку щодо розвитку, вільного виробництва та виходу на ринок товарів, рівність суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів.

Розглядаючи діяльність Антимонопольного комітету та принцип незалежності, бачимо, що він є незалежними від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян

чи їх органів. Втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян чи їх органів у діяльність Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень забороняється [6].

За принципом територіальності, територіальні відділення АМКУ належать до місцевих органів виконавчої влади спеціальної функціональної компетенції, які підпорядковані й підзвітні лише «по вертикалі» АМКУ[9, с. 181].

Органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю зобов'язані погоджувати з АМКУ, його територіальними відділеннями проекти нормативно-правових актів та інших рішень, які можуть вплинути на конкуренцію, зокрема щодо створення суб'єктів господарювання, установлення і зміни правил їх поведінки на ринку, або такі, що можуть призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції на відповідних ринках, а також одержувати дозвіл Антимонопольного комітету України на концентрацію [6].

Важливими для нашого дослідження є й принципи, закладені в Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», а саме:

- доцільності – обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми;
- адекватності – відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі вирішення існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив;
- ефективності – забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- збалансованості – забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- передбачуваності – послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам із підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання

здійснювати планування їхньої діяльності;

– прозорості й урахування громадської думки – відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності [10].

Окрім того, Господарський кодекс передбачає загальні принципи господарювання в Україні, а саме: забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання; свободи підприємницької діяльності у межах, визначених законом; вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави; захисту національного товаровиробника; заборони незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини [11].

Висновки. Таким чином, доходимо висновку, що принципи у сфері публічного адміністрування економічної конкуренції та обмеження монополізму – це основоположні, об'єктивно існуючі засади публічного адміністрування, до яких належать: 1) загальні принципи права – верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина, гласності, справедливості, рівності; 2) загальні принципи адміністративного права – служіння публічній адміністрації народу України, принцип належного реагування; взаємодії публічної адміністрації; принцип інноваційності та відкритості до змін та ін.; 3) спеціальні принципи: а) ефективності; б) адекватності; в) принцип територіальності; г) принцип підпорядкування; г) принцип конкуренції; д) збалансованості та ін.

Список використаних джерел:

1. Колодій А. М. Принципи права України. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 1998. 208 с.
2. Копейчиков В. В. Правознавство. Підручник. Київ.: Юрінком Інтер, 2002. 152 с.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ. Наукова думка. 1970-1980.
4. Адміністративне право України. Повний курс. Підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон. ОЛДІ-ПЛЮС. 2018. 520 с
5. Баранчик П.О. Принципи адміністративного права. Автореф. дис. на здобут. канд. юр. наук. 12.00.07. Запоріжжя. 2012. 22 с
6. Про Антимонопольний комітет України. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>
7. Про захист економічної конкуренції. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>
8. Даніш С.П. Адміністративно-правові засади контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції в Україні. Автореф. на здобут. канд. юр. наук. 12.00.07. Ірпінь. 2015. 22 с
9. Когут О. В. До питання про місце територіальних відділень Антимонопольного комітету України в системі державних органів. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права : Спецвипуск. 2002. №1. С. 180-181.
10. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
11. Господарський кодекс. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

УДК 342.93(477)

Щавинська Ю. М.

**ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ
РЕЧОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ**

У статті сформовано поняття публічного адміністрування реєстрації речових прав в Україні. Доведено, що це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації (у виключних випадках – оскарження судової діяльності) як форма реалізації публічної влади. Вона є зовнішнім виразом реалізації завдань публічно-сервісної функції держави. Державна реєстрація здійснюється з метою забезпечення прав та інтересів власників речових прав, шляхом їх державного обліку, посилення можливостей правового захисту та задоволення публічного інтересу суспільства.

Ключові слова: адміністративна діяльність, поняття, публічна влада, публічне адміністрування, публічний інтерес, реєстрація, речові права, суб'єкт публічної адміністрації.

The article forms the concept of public administration of registration of property rights in Ukraine. It is proved that this is the administrative activity of the subjects of public administration (in exceptional cases of appeal, judicial activity), as a form of exercising public power. It is an external expression of the implementation of the tasks of the public service function of the state. State registration is carried out in order to ensure the rights and interests of property rights holders, through their state registration, strengthening the possibilities of legal protection and satisfying the public interest of society.

Key words: administrative activity, concept, property rights, public administration, public authority, public interest, registration, subject of public administration.

Вступ. Україна є правова демократична держава з ринковою економікою, в якій належний облік і захист права власності є основою забезпечення всіх матеріальних та значної частини духовних потреб, прав, інтересів громадян і бізнесу. Такі природно-правові положення філософії

права слушно відображені в Конституції України, згідно з якою кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, а саме право приватної власності є непорушним [4].

Речові права громадян та бізнесу є не тільки основою економіки України – на них базуються сімейні відносини, вони одночасно є матеріальною основою органів місцевого самоврядування та державних організацій, установ та підприємств. Іншими словами, без їх належної реєстрації та охорони неможливо забезпечити будь-яку іншу сферу суспільного життя.

В Україні приділяється певна увага законодавчому визначенню речових прав та проблемі їх державної реєстрації. І якщо з першою частиною окресленого, на наш погляд, досягнуто певної гармонії, то питання захисту права власності стоїть в умовах сьогодення гостро. Його порушення, рейдерське захоплення підприємства та інші порушення речових прав фізичних і юридичних осіб, хоча і знизилась за кількістю, однак такі факти не залишилися у минулому. Провідним інструментом адміністративної правової охорони права власності є інститут державної реєстрації речових прав, який в умовах сьогодення переживає процес подальшої трансформації та удосконалення щодо ефективності захисту прав суб'єктів права власності.

До проблеми публічного адміністрування реєстрації речових прав в Україні звертались вітчизняні вчені-адміністративісти, а саме В. Галуцько, М. Гурковський, О. Єщук, С. Короед, С. Овчарук, Я. Пономарьова, А. Правдюк, К. Ростовська, С. Саїв, Є. Харитонов, О. Юшкевич та ін. Проте вони безпосередньо питання публічного адміністрування реєстрації речових прав в Україні не аналізували, а зосереджували свої наукові пошуки на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права та цивільного права, доктринальних положень, а також вітчизняного законодавства сформулювати поняття публічного адміністрування реєстрації речових прав в Україні.

Результати дослідження. Кожна юридична категорія має свій зміст і сутність та своє поняття. Згідно з тлумачним словником української мови

«поняття» – це одна із форм мислення, результат узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності; розуміння кимсь чого-небудь, що склалося на основі якихось відомостей, власного досвіду; думка про що-небудь, погляд на щось; сукупність поглядів на що-небудь, рівень розуміння чогось [7].

В інших наших наукових працях ми довели, що юридична природа державної реєстрації речових прав на нерухоме майно полягає в тому, що при її здійсненні виникають специфічні адміністративно-правові охоронні відносини, в яких беруть участь: заявники, або уповноважені ними особи (як правило, приватні суб'єкти права) та державні (публічні) реєстратори як суб'єкти владних повноважень. Змістом цих відносин є: 1) суб'єктивне право заявника отримати своєрідну публічну охорону у формальному вигляді (охоронний документ) та сутнісному значенні – задіяти весь публічний апарат захисту й державного примусу на свій бік у разі порушення зареєстрованого речового права; 2) адміністративний обов'язок спеціального суб'єкта публічної адміністрації (реєстратора) полягає у публічній повинності здійснити таку реєстрацію. У свою чергу реєстратор має право вимагати від заявника передбачені чинним законодавством підтвердження права власності на подані до реєстрації речові права. Юридичними фактами в аналізованій сфері адміністративно-правових відносин є внесенні у реєстр рішення про державну реєстрацію, які безпосередньо призводять до виникнення, зміни чи припинення правовідносин. Окремим рядком у цій сфері слід відзначити адміністративно-правові, адміністративно-процесуальні та господарсько-процесуальні правовідносини, які виникають при оскарженні рішень державних реєстраторів щодо відмови в реєстрації (реєстрації) речових прав до адміністративних або (та) судових органів.

Теорія адміністративного права визначає, що публічна влада – це здатність публічних суб'єктів впливати на суспільні відносини між людьми з приводу організації їхньої сумісної діяльності на основі реалізації публічного інтересу. Згідно із принципом розподілу влад і норм державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. У цій тріаді ми виділяємо виконавчу владу, що реалізує свої завдання (функції) на основі норм адміністративного права. Сутністю виконавчої влади є: реалізація та виконання законів на території всієї держави; забезпечення прав і свобод людини і громадянина; державне

правове регулювання в різних сферах суспільного життя (соціально-культурній, адміністративно-політичній, фінансово-економічній); сприяння задоволенню життєвих потреб громадян. Публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади характеризується: 1) зовнішнім виразом реалізації завдань (функцій) виконавчої влади; 2) адміністративною діяльністю публічної адміністрації; 3) здійснюється з метою задоволення публічного інтересу; 4) негативно відмежовується від законодавчої діяльності; здійсненням правосуддя; політичної діяльності виконавчої влади; діяльності, спрямованої на задоволення приватних інтересів. Загалом теоретики адміністративного права доводять, що публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації, що є зовнішнім виразом реалізації завдань (функцій) виконавчої влади, що здійснюється з метою задоволення публічного інтересу й негативно відмежовується від законодавчої судової та політичної діяльності [1].

Публічне адміністрування має своє нормативне регулювання, яке складається як із норм цивільного, так і адміністративного права. У Цивільному кодексі України визначено право власності та інші речові права на нерухомі речі, обтяження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації. Державна реєстрація прав на нерухомість є публічною, здійснюється відповідним органом, який зобов'язаний надавати інформацію про реєстрацію та зареєстровані права в порядку, установленому законом [13].

Дійсно, інститут права власності та речових прав є цивільно-правовим, проте його забезпечення, охорона та захист права власності здійснюється практично всіма галузями права. У першу чергу поряд із нормами цивільного права в цьому беруть участь норми адміністративного права. При цьому треба зазначити, що публічна реєстрація будь-яких прав чи суб'єктів є цариною саме норм адміністративного права. Згідно з положеннями спеціального Закону України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» визначено, що реєстраційна дія – це державна реєстрація прав, узяття на облік безхазяйного нерухомого майна, а також інші дії, що здійснюються державним реєстратором у Державному реєстрі прав. Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень – це

офіційне визнання й підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом унесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Заявник, державної реєстрації – це власник або інший правонабувач, сторона правочину, у яких виникло, перейшло чи припинилося речове право, або уповноважені ними особи – у разі подання документів для проведення державної реєстрації набуття, зміни або припинення права власності та інших речових прав та ін. [9].

Крім законодавчих конструкції юридичній літературі присутні певні наукові підходи до розуміння інституту державної реєстрації. Зокрема М. Гурковський доводить, що державна реєстрація – це інститут адміністративного права, яким забезпечується фіксація фактів, явищ, відомостей чи певних матеріальних об'єктів із метою їх державного обліку та контролю, засвідчення дійсності й надання їм законного статусу, в результаті чого настають юридичні наслідки. Визначено, що реєстрація, яка здійснюється у сфері публічного управління, належить до правозастосовного виду адміністративно-правової діяльності. Реєстраційна діяльність класифікується за об'єктами реєстраційної діяльності; за суб'єктами, які здійснюють реєстраційну діяльність. За процедурою здійснення реєстраційної діяльності; за результатом, що виникає як наслідок здійсненої реєстраційної діяльності; за призначенням реєстраційної діяльності. Ця діяльність має також і свої специфічні риси: широке коло суб'єктів, уповноважених здійснювати реєстрацію; завдання і цільове призначення реєстраційної діяльності; обсяг і зміст реєстрації; зміст одержуваних матеріально-правових результатів [2]

На думку Я. Пономарьової, реєстрацію речових прав на нерухоме майно можна визначити як юридичну процедуру, що передбачає низку заходів, у результаті яких здійснюється документальне підтвердження відомостей про нерухомий об'єкт привласнення, визначаються його фізичні характеристики і вартість, встановлюється правовий статус. У результаті цієї юридичної процедури об'єкт нерухомості наділяється унікальними ідентифікаційними властивостями – єдиними на всій території України. Адміністративні провадження з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно являють собою вид юридичної діяльності, якому властиві такі ознаки: здійснюється уповноваженими на це законом

особами (органами та посадовими особами); така діяльність є правовою як за своєю формою, так і за змістом; регулюється за допомогою правових приписів, які встановлюють систему учасників юридичного процесу, їх найменування, види, підвідомчість, правовий статус, межі повноважень, перелік використовуваних засобів і прийомів, а також шляхи досягнення поставлених завдань та їх результати; пов'язана з методом правового регулювання і тому є важливим інструментом, який забезпечує свідомий вибір способів, засобів та методів, впливу на соціальне середовище, на розмаїття суспільних відносин; являє собою динамічне явище, яке визначає надзвичайно складну діяльність відповідних органів державної влади чи уповноважених ними органів, за допомогою яких реалізуються функції держави. Загалом учена доводить, що під провадженням в адміністративній справі з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обмежень слід розуміти об'єктивно-суб'єктивну, реєстраційну, динамічну, врегульовану процесуальними нормами діяльність, пов'язану з вирішенням згідно з цими нормами реєстраційної справи щодо визнання і підтвердження, виникнення, обмеження (обтяження), переходу чи припинення речового права на нерухоме майно [6].

С. Овчарук визначив, що державні гарантії у вигляді адміністративно-правових актів (державні акт та свідоцтва) й нотаріальне посвідчення угод у відповідних випадках є достатніми для забезпечення майнових прав суб'єктів товарного обігу, нотаріальне посвідчення як спеціальний інститут, за своєю правовою природою має превентивний або запобіжний характер, воно є спеціальною юрисдикційною формою, яка зумовлює згоду сторін за угодою, в силу чого воно забезпечує права й насамперед інтереси фізичних та юридичних осіб; посвідчення ж спеціальним реєстраційним написом первісно зареєстрованих правовстановних документів є повторною реєстрацією або порушенням конституційних прав людини [5].

Висновки. Вищевикладене дає можливість сформулювати такі ознаки щодо поняття публічного адміністрування реєстрації речових прав в Україні:

– державна реєстрація речових прав – це інститут адміністративного права, яким спеціальними суб'єктами публічної адміністрації забезпечується фіксація фактів, явищ, відомостей заявлених з метою їх

державного обліку та посилення можливостей правового захисту;

– державна реєстрація речових прав регулюється нормами адміністративного права, зокрема їх зовнішнім виразом є спеціальний Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV;

– державна реєстрація речових прав полягає в тому, що при її здійсненні виникають специфічні адміністративно-правові охоронні відносини як своєрідні державні гарантії, що формалізуються у вигляді адміністративно-правових актів – державних актів та свідоцтва про реєстрацію;

– державна реєстрація речових прав є зовнішнім виразом реалізації завдань (функцій) публічної влади виконавчої влади, у виключних випадках – судової влади;

– вона здійснюється через адміністративну діяльність публічної адміністрації чи в разі оскарження за рішенням суду з метою задоволення прав та інтересів заявників (власників речових прав) і публічного інтересу держави;

– реєстрація речових прав на нерухоме майно здійснюється через адміністративну процедуру, що передбачає низку заходів, у результаті яких здійснюється документальне підтвердження відомостей про нерухомий об'єкт привласнення, визначаються його фізичні характеристики і вартість та встановлюється правовий статус.

Отже, публічне адміністрування реєстрації речових прав в Україні – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації (у виключних випадках – оскарження судової діяльності) як форма реалізації публічної влади, що є зовнішнім виразом реалізації завдань публічно-сервісної функції держави, яка здійснюється з метою забезпечення прав та інтересів власників речових прав шляхом їх державного обліку, посилення можливостей правового захисту та задоволення публічного інтересу суспільства.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 520 с

2. Гурковський М. Реєстраційна діяльність публічної адміністрації:

організаційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2010. 16 с.

3. Єщук О. Адміністративно-правова охорона і адміністративно-правовий захист: ціле і частка. Закон і життя. 2013. С. 49-53.

4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141

5. Овчарук С. Організаційно-правові засади державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 20 с.

6. Пономарьова Я. Адміністративні провадження з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2009. 18 с.

7. Поняття. Словник української мови: в 11 томах. Том 7. 1976. С. 168. <http://sum.in.ua/s/ponjattja>

8. Правдюк А. Організаційно-правові засади реєстрації і ідентифікації сільськогосподарських тварин: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 20 с.

9. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 51. ст. 553

10. Ростовська К. Адміністративно-правові режими паспортизації та реєстрації фізичних осіб: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 Дніпро, 2011. 20 с.

11. Саїв С. Правове регулювання міграції та реєстрації фізичних осіб в Україні (адміністративно-правовий аспект): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2007. 18 с.

12. Харитонов Є. Основи римського приватного права: посібник. Харків: Одиссей, 2013. 352 с.

13. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. ст. 356

14. Юшкевич О. Проведення в справах про державну реєстрацію фізичних осіб-підприємців: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2007. 19 с.

УДК 342.951:343.211 (477)

Зубов О. С.

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО ТА ЕФЕКТИВНОГО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

У статті досліджено методологію адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя в Україні. Важливою умовою правової та демократичної держави є правосуддя як основний гарант у дотриманні прав та свобод і інтересів громадян. Держава через уповноважені органи, зокрема й судові, здійснює забезпечення захисту та реалізацію прав і свобод людини. Методологія адміністративно-правового забезпечення складається та базується на теоретичних положеннях філософії права, його предмета, суті, розробок та думок провідних учених саме у цій сфері тощо.

Визначено, що методологія аналізу адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя в Україні включає: 1) визначення основних засад, завдань, наявних ресурсів, умов, принципів і чинників їх реалізації; 2) визначення критеріїв компетентності, показників невизначеності або ризику впливу на формування та результати реалізації стратегії; 3) розроблення критеріїв оцінювання, за якими здійснюється аналіз ефективності результатів адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя.

Ключові слова: *методологія, адміністративно-правове забезпечення, справедливість, адміністративне право, правосуддя, суди.*

The article examines the methodology of administrative and legal support of fair and efficient justice in Ukraine. An important condition of a legal and democratic state is justice, as the main guarantor of the rights and freedoms and interests of citizens. The state, through authorized bodies, including the judiciary, ensures the protection and realization of human rights and freedoms. The methodology of administrative and legal support is compiled and based on the theoretical provisions of the philosophy of law, its subject, essence,

developments and opinions of leading scholars in this field and so on.

It is determined that the methodology of analysis of administrative and legal support of fair and efficient justice in Ukraine includes: 1) determination of basic principles, tasks, available resources, conditions, principles and factors of their implementation; 2) determination of criteria of competence, indicators of uncertainty or risk of influence on formation and results of realization of strategy; 3) development of evaluation criteria, according to which the analysis of the effectiveness of the results of administrative and legal support of fair and efficient justice is carried out.

Key words: *methodology, administrative and legal support, justice, administrative law, justice, courts.*

Вступ. Важливою умовою правової й демократичної держави є правосуддя як основний гарант у дотриманні прав та свобод і інтересів громадян. Держава через уповноважені органи, зокрема й судові, здійснює забезпечення захисту та реалізації прав і свобод людини. Тобто у сфері захисту правового статусу особи на практиці паралельно функціонують органи управління та суди, що серед науковців викликає певні диспути та неоднозначність і потребує додаткових досліджень.

В основу цього дослідження лягли роботи науковців-теоретиків з адміністративного права Б. Авер'янова, О. Бандурки, О. Безпалової, Ю. Битяка, А. Бойка, В. Галуцька, І. Голосніченка, В. Декаленко, А. Іванищука, С. Ківалова, В. Колпакова, А. Комзюка, Р. Мельника, О. Негодченка та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі доктринальних положень чинного законодавства здійснити методологію аналізу адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя в Україні.

Результати дослідження. Фундаментальною основою забезпечення прав людини є право кожного на судовий захист, що гарантується Конституцією України. Здійснюючи будь-яке дослідження, у нашому випадку – адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя в Україні, не оминати методологічних засад. Так, словник української мови слово «методологія» (гр. *μεθοδολογία* – «учення

про метод») визначає як сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; учення про методи пізнання та перетворення дійсності. Основу методології складає мислення й світогляд як операційне середовище самодисципліни та роботи з інформацією, моделями, алгоритмами [1].

Загальнофілософська методологія як концептуальний підхід наукового дослідження, як зазначає науковець А. Бойко, ґрунтується на загальнофілософських законах та категоріях і визначає загальну стратегію дослідження й інтерпретацію його результатів. Використання евристичних і прогностичних компонентів філософського осмислення природних та соціальних процесів і явищ є необхідною умовою конкретнонаукового пізнання. Саме філософська методологія становить категоріальну основу наукового пошуку та є передумовою оптимального спрямування наукового дослідження, забезпечуючи оперування теоретичною базою пізнання складних предметних структур, які ще не досліджені чи недостатньо досліджені в соціальній практиці. Також ним визначено, що будь-яке наукове пізнання здійснюється відповідно до системи категорій, які фіксують певний спосіб розчленування світу й синтезу його об'єктів. Дослідження складних системних об'єктів потребує категоріальної основи, згідно з якою відбувається розвиток конкретнонаукових понять, які й характеризують елементи структури та поведінки цих об'єктів. Зокрема без таких філософських категорій, як частина і ціле, необхідне і випадкове, реальне і можливе, причина і наслідок тощо, важко уявити конкретнонаукові дослідження. Без використання відповідної категоріальної структури неможливо розкрити сутнісні характеристики аналізованого об'єкта [2, с. 154].

Серед науковців існують різні підходи до визначення як самого поняття методологія, так і її складових. Так, В. Галуцько зазначає, що низка вчених розглядає методологію як систему методів пізнання, зокрема й конкретних. Вона мислиться як певний арсенал методів діяльності. Недоліки такого підходу полягають у тому, що методологія, з одного боку, звужується до розуміння тільки методів і тільки методів пізнання. Учена зазначає, що такий погляд не враховує методологічну роль принципів, теорій і парадигм. З іншого боку, методологія в цій транскрипції стосується тільки пізнавальної діяльності. Насправді, діяльність

характеризується принаймні трьома її різновидами – пізнавальною, практичною та оцінною діяльністю, які взаємодоповнюють одна одну в реальній життєдіяльності. Чимало важить і те, що, зводячи методологію до системи методів, виникає сумнів у застосуванні щодо неї терміна «система» [3].

Таким чином, можемо стверджувати, що методологія адміністративно-правового забезпечення складається та базується на теоретичних положеннях філософії права, його предмета, суті, розробок і думок провідних учених саме у цій сфері тощо. Методологія дослідження філософії правосуддя – це система підходів, методів, способів і принципів наукового дослідження правосуддя як філософсько-правового явища, а також теоретичні засади їх використання. Складається вона із загальної методології юридичної науки та спеціальної методології філософсько-правового дослідження. Використання методологічних підходів до проблеми (методологічна категорія, більш загальна за метод), що виробляються на основі певних теоретичних тез, припущень чи понять, має на меті пошук оптимальних методів у межах певного підходу. У дослідженні правосуддя доцільно використовувати (як класичні для науки) діалектичний та метафізичний, ідеалістичний та матеріалістичний філософсько-світоглядні підходи, а також спеціальні філософсько-правові та інші підходи (антропологічний, феноменологічний, герменевтичний тощо).

Дослідження правосуддя та його філософії зумовлено відповідною методологією. Методологічною засадою цього дослідження постають два аспекти розуміння філософії права, за якими її предметом є право, яким воно має бути зокрема в цьому випадку, ідея права та її судове здійснення; філософсько-правовий дискурс, що ґрунтується на співвідношенні та розмежуванні (але не взаємозапереченні) явищ «права» і «закону» [4, с.16]. А науковець Ю. Лобода, досліджуючи цінність держави як її соціальну сутність, інтерпретував категорію «правовий» як методологічне положення про те, що правову традицію методами антропологічної науки можна досліджувати на межі антрополого-правової та філософсько-правової проблематики. Також, розкриваючи особливості правосуддя, він розглядає процес імплементації рішень ЄСПЛ у внутрішню правозастосувальну, зокрема судову практику в Україні як прояв міжетнічної взаємодії двох

різних правових культур та пов'язаних із ними правових систем: вітчизняної, яка характеризується національною правовою традицією українського народу, і поліетнічної правової системи, яка формується чи вже частково сформувалася в окремих сегментах у рамках Європейського Союзу чи таких міжнародних організацій, як Рада Європи чи ОБСЄ.

Одним із чинників, які можуть гальмувати процес імплементації, є національна правова традиція, яка забезпечує якісну самобутність вітчизняної правової системи, що передбачає підтримання певного комплексу стабільних ознак останньої. Чинна в Україні система судів і судова система, як і вся правова система, функціонують за іншими законами, ніж у тих країнах, на правові системи яких орієнтоване її реформування. А без урахування цього всі спроби правотворчими чи адміністративними засобами впливати на правову систему виявляться марними або призведуть не до того результату, який очікується як мета державної політики [5].

Досліджуючи проблеми методології та практики судової гносеології, І. Котюк зазначив, що аналіз – це виділення тих властивостей об'єкта, які мають суттєве значення для подальшого синтезу, узагальнення, а з практичного погляду – є істотними для розв'язання певного завдання. Це виявлення будови досліджуваного об'єкта, його структури, розчленування його на складники, виявлення їхніх ознак і взаємозв'язків між ними, відмежування суттєвого від несуттєвого. При цьому виявляються такі закономірності мислення, як селективність – вибіркове вичленення однопланових аспектів об'єкта та рефлексивність – контроль за перебігом мисленнєвого процесу (розмірковування із самим собою), самозвіт перед самим собою. Результати аналізу синтезуються, тобто окремі елементи об'єднуються на основі виявлення істотних у певному відношенні зв'язків між ними [6]. З вищевикладеного вбачається, що науковий підхід до методологічних основ наукового пізнання адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя в Україні підлягає широкому спектральному аналізу.

Саме в розрізі нашого дослідження науковець А. Іванищук указав, що до складу методології адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади входять: філософсько-світоглядні підходи, які базуються на матеріалістичній теорії пізнання світу, діалектичній філософії, визнанні

об'єктивних соціальних законів розвитку суспільства та можливості їх пізнання, набуття істинних знань щодо них; усі відомі доступні наукові ідеї та теорії, доктринальні погляди вчених, правові звичаї, чинне вітчизняне законодавство і законодавство країн-учасниць ЄС, інший нормативний та емпіричний матеріал в аналізованій сфері; завдання, які стоять перед публічною адміністрацією та гіпотези щодо їх виконання, в результаті чого механізм адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади спроектовано таким чином щоб зміцнити авторитет судової гілки влади, а громадяни відчували реальну довіру до неї, як провідного чинника забезпечення їх прав, свобод і законних інтересів; сукупність загальних і спеціальних методів формування теорії адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади стосовно доведення висунутих гіпотез[7].

Розкриваючи методологію, не можна обійтися без невід'ємної її складової – методів наукових досліджень. Метод пізнання і результати пізнання взаємопов'язані, впливають одне на одне: метод пізнання сприяє більш глибокому проникненню у суть речей і явищ; у свою чергу накопичені знання вдосконалюють метод [8]. Саме сукупність методів застосування має широкий спектр з урахуванням різних галузей права, і всі вони характерні для застосування правосуддя. Оскільки наше дослідження відбувається в адміністративно-правовій площині, тому частково дослідимо елементи методів адміністративно-правового забезпечення в зазначеній сфері. Отже, ми вважаємо, що методологія адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя в Україні – це вчення, ідей, концепцій, сукупність засад, принципів, приписів, прийомів аналізу предмета, у взаємодії з практикою, коли вчені на основі власного наукового мислення і світогляду здійснюють трактування наукових та емпіричних джерел дослідження, що дає можливість сформулювати нові теоретичні наукові положення щодо підвищення ефективності здійснення правосуддя у взаємодії із практикою.

В Україні система судоустрою України побудована таким чином: суди України утворюють єдину систему. Створення надзвичайних та особливих судів не припускається. Судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності.

Найвищим судом у системі судоустрою є Верховний Суд. Систему

судоустрою складають місцеві суди; апеляційні суди; Верховний Суд. Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Єдність системи судоустрою забезпечується: 1) єдиними засадами організації та діяльності судів; 2) єдиним статусом суддів; 3) обов'язковістю для всіх судів правил судочинства, визначених законом; 4) єдністю судової практики; 5) обов'язковістю виконання на території України судових рішень; 6) єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності судів; 7) фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України; 8) вирішенням питань внутрішньої діяльності судів органами суддівського самоврядування [9]. Тобто за ознаками утворення та функціонування судоустроїв базується на принципах системності, єдиної основи, цілісності, неперервності тощо. Системно вивчаючи діяльність кожного із названих судів можемо стверджувати, що вони перебувають між собою у структурно-функціональних зв'язках, діють у правовому полі, застосовують юридичні засоби адміністративно-правового забезпечення.

Висновки. Таким чином, методологія аналізу адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя в Україні включає: 1) визначення основних засад, завдань, наявних ресурсів, умов, принципів і чинників їх реалізації; 2) визначення критеріїв компетентності, показників невизначеності або ризику впливу на формування та результати реалізації стратегії; 3) розроблення критеріїв оцінювання, за якими здійснюється аналіз ефективності результатів адміністративно-правового забезпечення справедливого та ефективного правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
2. Бойко А. Методологія пізнання економічної злочинності. Вісник Львівського національного університету імені І. Франка. Серія юридична. 2008. Вип. 47. С. 153–163
3. Галунько В.М. Методологічні основи діяльності слідчого під час введення адміністративно-правового режиму – воєнного стану. Актуальні

проблеми вітчизняної юриспруденції № 2. 2018. С. 78-81

4. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення : монографія. Київ., 2011. 303 с.

5. Лобода Ю. П. Цінність держави як її соціальна сутність (теоретико-методологічні аспекти дослідження): Дис... канд. юрид. наук 12.00.01. Одеська національна юридична академія. Одеса., 2001. 204сл.

6. Котюк І. І. Судова гносеологія: проблеми методології та практики: дис. ... доктора юрид. наук.12.00.09. Київ. 2008. 436 с

7. Іванищук А.А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні. Дис.на здобут.докт.юр.наук.12.00.07.Київ.2017. 466с.

8. Аверьянов А.Н. Системное познание мира. Москва.Мысль, 1985. 263 с.

9. Про судоустрій і статус суддів. Закон України.URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

УДК 342.9:34.08(477)

Яра О. С.

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті виявлена й узагальнена сутність адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні. Це найголовніші глибинні зв'язки щодо публічного адміністрування вищої юридичної освіти в Україні. Це загальнолюдської цінності, складові соціокультурного феномену й науково-педагогічного процесу на засадах реалізації синтетичної концепції освіти та студентноцентристського спрямування адміністративної діяльності суб'єктів навчального і виховного процесу на суб'єктів публічної адміністрації.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, вища юридична освіта, вищої юридичної освіти, науково-педагогічний процес, публічне адміністрування, студентноцентризм, сутність.

The article reveals and generalizes the essence of administrative and legal support of higher legal education in Ukraine. These are the most important in-

depth connections regarding the public administration of higher legal education in Ukraine. It is of universal value, socio-cultural phenomenon and scientific-pedagogical process on the basis of realization of the synthetic concept of education and student-centric direction of administrative activity of subjects of educational and upbringing process on subjects of public administration.

Key words: *administrative and legal support, essence, higher legal education, higher legal education, public administration, scientific and pedagogical process, student centrism.*

Вступ. Будь-яке фізичне чи суспільне явище характеризується зовнішніми видимими для всіх і глибинними скритими від широкого загалу осіб положеннями. Якщо перше може побачити та оцінити будь-яка допитлива людина, то другі виявити і проаналізувати – виключно лише висококомпетентний професіонал.

Усе це в повному обсязі стосується й проблеми адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні. Кілька сотень тисяч громадян, що певною мірою причетні до процесу отримання вищої юридичної освіти мають про неї певні судження. Проте тільки невелика частина і насамперед учені-юристи можуть осягнути глибинні внутрішні чинники аналізованої проблематики. Як відомо з філософії, внутрішні аспекти будь-якої філософської матерії найбільш слушно характеризуються гатерією сутності.

В умовах сьогодення юридична освіта в Україні переживає період свого позитивного оновлення на засадах євроатлантичної спільноти. Проте у процесі здійснення цієї діяльності виникають як певні законодавчі невідповідності, так і консервативний опір деякої частини науково-педагогічних ортодоксів. Це потребує доктринального сутнісного подальшого вдосконалення адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні.

До проблеми адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні звертали свої наукові погляди вітчизняні вчені О. Бондаренко, Н. Бондарчук, І. Булик, К. Грищенко, Н. Гітун, Н. Губерська, В. Дейнека, І. Зайченко, А. Іванищук, Н. Коротка, М. Курко, Т. Кучера, М. Мартинов, Л. Миськів, В. Пальчиков, В. Селюков,

Л. Насонова, Л. Подимова, О. Скочиляс-Павлів, О. Хохленко, І. Хохлова, І. Тикович, А. Шпак, С. Яровий та ін. Проте вони аналізовану нами проблематики безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої наукові пошуки на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, доктринальних поглядів із цієї проблематики вчених-адміністративістів і чинного законодавства сформулювати поняття правового забезпечення вищої освіти в Україні.

Результати дослідження. Згідно зі словником української мови «сутність» – це найголовніше, основне, істотне в кому-, чому-небудь; суть, зміст; у філософії – головне, визначальне в предметі, що зумовлене глибинними зв'язками й тенденціями розвитку і пізнається на рівні теоретичного мислення [1].

На думку І. Зайченко, у найзагальнішому визначенні освіта – це процес і результат засвоєння людиною систематичних знань, умінь і навичок, розвиток розуму й почуттів, формування світогляду й пізнавальних інтересів. Освіченою людиною можна назвати того, хто володіє загальними ідеями, принципами і методами, що визначають загальний підхід до розгляду різноманітних фактів і явищ; хто володіє високим рівнем розвинутих здібностей, умінням застосовувати набуті знання до якомога більшої кількості частинних випадків; хто одержав багато знань і, крім того, може швидко й правильно застосовувати їх у конкретному випадку; у кого поняття і почуття отримали благородне і піднесене спрямування. На його слушну думку, поняття освіта передбачає не лише знання, уміння й навички як результат навчання, але й уміння критично мислити, творити, оцінювати з моральних позицій все навколишнє. Освіта – це суспільно організований і нормований процес (і його результат) постійної передачі попередніми поколіннями наступним соціально значущого досвіду, який в онтогенетичному плані становлення особистості є її генетичною програмою і соціалізацією. У сучасній вітчизняній педагогічній науці існують різні концепції освіти. Кожна з них пов'язана з певним трактуванням місця і функції людини в світі і суспільстві. Диктатура, авторитаризм, з одного боку, і демократія та гуманізм, з іншого, по-різному підходять до розуміння цих функцій: людина – мета чи засіб, суспільство для неї чи вона для суспільства? У

найбільшій мірі відповідає засадам гуманістичного мислення концепція освіти як педагогічно адаптованого соціального досвіду у всій його структурній повноті. Крім «готових» знань і досвіду здійснення способів діяльності, ця концепція передбачає також досвід творчої діяльності й досвід емоційно-ціннісних відношень [2].

Учені в галузі педагогіки доводять, що освіта є загальнолюдською цінністю, соціокультурним феноменом і педагогічним процесом. У буквальному сенсі освіта означає формування образів, закінчених уявлень про досліджуваних предметах. Єдиний процес фізичного й духовного становлення особистості, процес соціалізації, свідомо орієнтований на деякі ідеальні образи, на історично зафіксовані в суспільній свідомості соціальні еталони. У такому розумінні освіта постає як невід'ємна сторона життя всіх товариств і всіх без винятку індивідів. Тому це насамперед соціальне явище, що являє собою цілеспрямований процес виховання і навчання в інтересах людини, суспільства і держави. Винахід писемності, математичної символіки зробило переворот не тільки в способах накопичення, зберігання та передачі інформації, а й радикально змінювало зміст освіти і методи навчання. Засвоєння навчального матеріалу вимагало щоденних спеціальних занять протягом ряду років. Для організації навчання потрібні були люди, підготовлені до цього. Таким чином, відбулося виділення з єдиного процесу відтворення суспільного життя духовного відтворення – освіти, здійснюваного за допомогою навчання й виховання в пристосованих для цих цілей установах. Це означало перехід від неінституційної соціалізації до інституційної, а також виникнення державних і приватних шкіл. [3].

Освіта є найважливішим соціальним інститутом, процеси, що відбуваються в освіті, виявляються безпосередньо пов'язаними з тими змінами, які відбуваються в суспільстві. Ця залежність виражена в понятті «соціокультурний тип освіти». Соціокультурний тип освіти – це загальна характеристика освіти, вписана в конкретний соціальний і культурний контекст. Це сукупність: освітніх цілей і цінностей даного суспільства; соціально значущих уявлень про результати освітньої діяльності, що виражені в ідеалі освіченості; змісту освіти та способів її відбору; типу комунікації в освітньому процесі; характеру інституціалізації освіти. Сьогодні існує три концепції освіти, пов'язані з напрямками сучасної

філософії освіти: 1) концепція гармонійної цілісності, яка сприяє реалізації ідей створення єдиної, цілісної, гармонійної теорії педагогіки та централізованої системи управління освітою; 2). релятивістсько-плюралістична концепція, яка визнає необхідність застосування принципів плюралізму, педоцентризму й релятивізму в педагогічній діяльності, пріоритетність ролі індивідуальних інтересів над суспільними; 3) синтетична концепція, яка об'єднує обидві попередні концепції освіти, визначає, що загальні громадські інтереси в педагогічному процесі повинні бути мінімальними. Синтетична концепція виникла як реальна потреба подолати пріоритетну роль вихідних принципів двох попередніх напрямів і здійснити такий синтез їх позитивних ідей, який дав би можливість краще вирішити основні проблеми сучасної освіти, а тим самим і інші найважливіші проблеми людства. Однією з найважливіших складових нової парадигми освіти є випереджальна функція розвитку системи освіти в сучасному суспільстві [4; 5].

Чинне вітчизняне законодавство доводить, що вища освіта – це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [6]. Енциклопедичні джерела визначають, що юридична освіта – це частина системи спеціалізованої освіти, яка забезпечує підготовку правознавців (юристів) для роботи в державному апараті, судах, адвокатурі, народному господарстві, правоохоронних органах [7].

У теорії права, на наш погляд, найбільш слушно сутність сучасного адміністративного права з'ясував академік В. Авер'янов, який через людиноцентризм доводить: 1) визначення необхідності деталізації, уточнення у нормах усіх публічних галузей права конституційних норм щодо первинності Людини перед державою, щоб вони націлювали суб'єктів владних повноважень на забезпечення і захист прав, свобод та законних інтересів приватних осіб; 2) утвердження на рівні закону (кодексу) адміністративно-процедурних норм, які б комплексно всебічно без виключень установлювали процедури відносин між суб'єктами

владних повноважень і приватними особами, були б нормами прямої дії, не потребували уточнення в підзаконних нормативних актах, розповсюджуються на всі без винятку адміністративно-правові відносини і мали перевагу перед процесуальними нормами іншого законодавства; 3) невід'ємним чинником людиноцентристської теорії є визнання і повне панування у відносинах між суб'єктами владних повноважень і приватними особами принципу верховенства права; 4) правова та організаційна діяльність суб'єктів владних повноважень має здійснюватися шляхом гармонічного поєднання публічно-сервісної складової діяльності (пріоритетної), в першу чергу шляхом надання адміністративних послуг та здійснення публічно-управлінських функцій (додаткової); 5) визнання того, що для потреб правової держави суб'єктами владних повноважень використовуються як імперативний так і диспозитивний методи правого регулювання при пріоритеті другого [8].

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнені щодо сутності адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні

– сутність адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти показує найголовніші глибинні зв'язки вищої юридичної освіти в Україні й тенденції адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо неї;

– юридична освіта – це суспільно організований і нормований процес, зокрема нормами адміністративного права, передання науково-педагогічними працівниками студентам соціально значущого юридичного досвіду;

– із погляду сутності вища юридична освіта – це загальнолюдська цінність, соціокультурний феномен і науково-педагогічний процес, що здійснюється за допомогою навчання та виховання в пристосованих для цих цілей вищих навчальних закладах та юридичних наукових, в яких науково-педагогічні працівники прищеплюють студентам не тільки знання, уміння й навички як результат навчання, але й уміння критично мислити, творити, оцінювати з моральних позицій все навколишнє юридичне;

– сучасне адміністративно-правове забезпечення вищої юридичної освіти рішуче відкидає авторитаризм у цій сфері публічного адміністрування в будь-яких її проявах та базується на засадах демократії

та гуманізму, згідно з чим людина та її права і свободи – це мета, яку має забезпечити публічна адміністрація;

– серед трьох основних концепцій освіти – гармонійної, плюралістичної та синтетичної – найбільш слушно сучасну вітчизняну юридичну освіту слід формувати на засадах, сутністю яких є те, що мають передусім досягатися права та розвиватися можливості студентів, а публічні інтереси в науково-педагогічному процесі мають відігравати забезпечувальну роль (студентноцентристська сутність);

– студентноцентристська сутність адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні полягає в тому, що в нормах адміністративного права мають розвиватися положення природного права та Конституції України щодо первинності прав, інтересів та потреб студента перед іншими учасниками освітнього процесу та суб'єктами публічної адміністрації; утвердження на рівні законів адміністративно-процедурних норм, які б установлювали процедури відносин між студентами, науково-педагогічними працівниками, іншими учасниками освітнього і навчального процесу та суб'єктами владних повноважень; невід'ємним чинником студентноцентристської теорії має стати визнання й повне панування у відносинах між студентом і суб'єктами публічної адміністрації принципу верховенства права, а між суб'єктами владних повноважень і студентами – законності; правова та організаційна діяльність науково-педагогічних працівників, інших учасників навчально й виховного процесу та забезпечувальних суб'єктів публічної адміністрації має здійснюватися через гармонічне поєднання публічно-сервісної складової діяльності (пріоритетної), насамперед через надання освітніх та адміністративних послуг і здійснення публічно-управлінських функцій (додаткової); визнання того, що для потреб студентноцентристської теорії суб'єктами навчального й виховного процесу можуть використовуватися як імперативний, так і диспозитивний методи правого регулювання, за правилом «студент завжди правий – крім випадків, коли він не правий».

Отже, сутністю адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні є найголовніші глибинні зв'язки щодо публічного адміністрування вищої юридичної освіти в Україні як загальнолюдські цінності, соціокультурний феномен і науково-

педагогічний процес на засадах реалізації синтетичної концепції освіти та студентноцентристського спрямування адміністративної діяльності суб'єктів навчального і виховного процесу на суб'єктів публічної адміністрації.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 9. 1978. С. 860.
2. Зайченко І. Педагогіка: підручник. 2018. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/48700-101-ponyattya-sutnst-zmstu-osvti.html>.
3. Подимова Л. Педагогіка. 2014. https://stud.com.ua/49797/pedagogika/sutnist_zmist_ponyattya_osvita
4. Навчальний посібник з курсу «Філософія освіти» для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи» / Т. Кучера, Л. Насонова, В. Дейнека. Харків: ХНМУ, 2015. 63 с.;
5. Гітун Н. Філософія освіти: аналіз культуротворчої парадигми в освіті. Проблеми педагогічних технологій. 2010. № 2. С. 70–77.
6. Про вищу освіту. Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 37-38. ст. 2004
7. Юридичні терміни. Тлумачний словник/ В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за ред. В.Г. Гончаренка. 2-ге вид. Київ: Либідь, 2004. 320 с.
8. Галунько В., Сорока Л. Людиноцентристська наукова спадщина Вадима Борисовича Авер'янова, як основоположний чинник розвитку новітньої доктрини адміністративного права України. Академія адміністративно-правових наук. 2018. <http://www.ssaals.com.ua/?p=6667>

УДК 342.9.23:351.746

Махмурова-Дишлюк О. П.

**МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА
В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ**

У статті сформовано основи методології аналізу адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні. Доведено, що вони є комплексними філософськими на вищому рівні та спеціальними на низовому рівнях засадами і способами перетворення джерел дослідження в нову наукову новизну та інші висновки й узагальнення. Методологія спрямована на вироблення теорії та практичних рекомендацій щодо захисту усіх некомбатантів, які потрапили в зону збройного конфлікту, зведення до мінімуму втрат серед військових-захисників Вітчизни та гуманного поводження із комбатантами, які припинили збройний опір.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, аналіз, засада, збройний конфлікт, методологія, наукова новизна, перетворення джерел дослідження, права і свободи, спосіб.

The article reveals the basics of the methodology of analysis of administrative and legal support of human and civil rights and freedoms in the context of armed conflicts in Ukraine. It is proved that these are complex philosophical at the highest level and special at the lower level's principles and ways of transforming research sources into a new scientific novelty and other conclusions and generalizations. The methodology is aimed at developing theory and practical recommendations for the protection of all non-combatants who have fallen into the zone of armed conflict, minimizing casualties among military defenders of the Fatherland and humane treatment of combatants who have ceased armed resistance.

Key words: administrative and legal support, analysis, armed conflict, methodology, principle, rights and freedoms, scientific novelty, transformation of research sources, way.

Вступ. Будь-яке дослідження має свої методи і свою методологію. Перша категорія є більш загальною і в більшості випадків поглинає другу. Загалом треба зазначити, що методологія є однією з найбільш складних інститутів науки. Не є виключенням із цього правила аналізована нами складна тематика, в якій тісно переплетені філософські правові, військові та гуманітарні засади. Усі вони в сукупності формують специфіку, теоретичну основу та способи перетворення на основі джерел дослідження в нові наукові висновки. У результаті цього доводяться або заперечується висунута гіпотеза, формуються теоретичні засади та конкретний інструментарій захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів.

У цій царині в Україні, в умовах реального збройного конфлікту з російсько-терористичними військами, існує низка викликів, які вимагають як філософсько-правового, так і правотворчого та правозастосовного врегулювання.

До проблеми методології аналізу адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні звертали наукові погляди вчені С. Бескоровайний, Я. Букреєв, А. Вишневський, В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, Ю. Лісова, С. Марущенко, О. Правоторова, Ю. Радковець, Є. Руденко, С. Сірий, Г. Христова, J. Fuller на ін. Проте вони аналізовану нами проблематику безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої наукові пошуки на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії природного права, теорії права, теорії адміністративного права сформулювати методологію аналізу адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні.

Результати дослідження. Згідно з тлумачним словником української мови «методологія» – це вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу, його філософська, теоретична основа; сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання [1]. В інших словниках ми можемо знайти більш розширений зміст розуміння цієї загальнонаукової категорії, зокрема методологія – це: 1) вчення про науковий метод пізнання й перетворення

світу; його філософська, теоретична основа; 2) сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання; 3) шлях дослідження чи пізнання; 4) сукупність підходів, способів, методів, прийомів та процедур; 5) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються у будь-якій науці; 6) учення про метод наукового пізнання світу; 7) учення про науковий метод пізнання й перетворення світу, його філософська, теоретична основа; 8) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання; 9) сукупність основних дослідницьких положень певної галузі науки; 10) учення про методи пізнання та перетворення дійсності; 11) учення про науковий метод пізнання й перетворення світу, його філософська, теоретична основа. [2].

Наш погляд, зазначені наукові підходи до розкриття змісту та сутності загальнонаукової категорії методологія є такими, що не несуть у собі антагоністичні суперечності. Вони загалом доповнюють і розширюють одне одного. Відповідно можуть бути використані як базові в нашому дослідженні.

Із позиції П. Рабіновича методологія юридичної науки – це система підходів і методів, способів і засобів наукового дослідження, а також учення (теорія) про їх використання при вивченні державно-правових явищ. До складу методології академік відносить: філософсько-світоглядні підходи (матеріалістичний чи ідеалістичний, діалектичний чи метафізичний, визнання чи заперечення об'єктивних соціальних, зокрема державно-правових, закономірностей та можливості їх пізнання, здобуття істинних знань щодо них); загальнонаукові методи, тобто такі, що використовуються в усіх або в більшості наук; групові методи, тобто такі, що застосовуються лише в певній групі наук. Ним названо групи методів, необхідних для проведення повноцінного, усебічного, завершеного державно-правового дослідження. Кожна з них може знадобитись на якомусь етапі, тому методологія має бути множинною, плюралістичною. У будь-яких дослідженнях методологія вітчизняного правознавства має базуватися на доведених суспільним досвідом аксіоматичних постулатах наукового пізнання – насамперед таких, як-от: зумовленість обраних методів дослідження його предметом; обов'язковість установлення об'єктивної істини, достовірність якої можна довести й перевірити,

спираючись на такий досвід як на її надійний об'єктивний критерій; необхідність виявлення соціальної сутності правових і державних явищ. Учений вважає, що практика найпереконливіше довела й доводить, що ніколи не існувало, не існує й не існуватиме методологія соціального пізнання, абсолютно нейтральна в соціально орієнтованому, соціально змістовому сенсі, тобто методологія, так би мовити, – соціальна, дистильована, «очищена» від залежності, від впливу з боку загального світогляду, переконань і настанов дослідника. А такий світогляд є конкретним продуктом певних соціальних і природних умов, обставин життя його носія або тієї частини суспільства, інтересам якої об'єктивно відповідають, «служують» результати дослідження [304, с. 14–15].

У теорії держави і права методологія описується як система загальних підходів, принципів, методів, способів і засобів пізнання права і держави, реалізованих на основі знань про закономірності їхнього застосування за допомогою сукупності юридичних понять і категорій, а також вчення про теоретичні основи їхнього пізнавального використання. Загальний підхід ще називають філософським, оскільки він переважає. [328, с. 15–25].

На наш погляд, неможливо не погодитися із П. Рабіновичем, адже методологія дослідження адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів базується на досить крайніх за своїми світоглядними засадами положеннями, в яких поєднуються: по-перше: гуманістичні основи сучасного суспільства, що життя і здоров'я є найвищою цінністю та тваринний інстинкт законного вбивства ворога на полі бою; по-друге, застосування воїнів усіх заходів щодо знищення терористів, при допустимості нанесення шкоди тим більше вбивства чи нанесення каліцтва будь-яким третім особам, які не є комбатантами, хоча можуть підтримувати російсько-терористичні угруповання. При цьому воїни збройних сил України та інших воєнізованих угруповань, що беруть участь в ООС, змушені наражати себе на небезпеку, ризикувати своїм життям і здоров'ям заради збереження життя і здоров'я будь-яких не комбатантів. Особливо це було наочно в перший період проведення АТО, коли російсько-терористичні угруповання прикривалися місцевими жителями як живим щитом. Наприклад, 5 травня 2014 р. військовослужбовці Національної гвардії України, разом із бійцями спецпідрозділу СБУ «Альфа» і десантниками Збройних у районі

м. Слов'янська потрапили в засідку. На підмогу бойовим побратимам вирушила тактична група у складі гвардійців загону спецпризначення Західного та Південного територіальних управлінь, «омегівців» та спецназівців київської «посольської» бригади. Інтенсивний бій, особливістю якого стало обмеження в застосуванні військової авіації, тривав кілька годин. Сепаратисти вели шквальний вогонь по українських військових, зайнявши позиції в житлових будинках, фактично прикривалися як живим щитом мирними жителями, проте зазнали значних втрат [5].

Первинною складовою методології аналізу адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні є загальнофілософський підхід, який полягає, по-перше, у виявленні природи збройних конфліктів, обґрунтуванні філософських засад обґрунтування знищення (вбивства та поранення) противника, який чинить збройний опір, військового, організаційного, матеріального, юридичного та іншого захисту цивільних осіб та інших некомбатантів незалежно від того, яку сторону конфлікту вони підтримують, забезпечення патентної діяльності; по-друге, принципи як ідейні концепції гуманітарних правих ведення бойових дій, військового та цивільного гуманітарного захисту всіх некомбатантів, що опинились у зоні конфлікту; по-третє гуманного поводження з комбатантами противника, які припинили збройний опір, відповідно до Женевських конвенцій про захист жертв війни.

Для виконання первинною складовою методології аналізу адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні мають підбиратися й використовуватися загальнофілософські, загальнонаукові, загальновійськові, загальногуманітарні та спеціальноюридичні, спеціальноправоохоронні, судові та інші методи наукового пізнання.

Висновки. Усе вищенаведене дає можливість зробити висновок, що методологія аналізу адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні є комплексними філософськими на вищому рівні та спеціальними на низовому рівнях засадами та способами перетворення джерел дослідження у нову наукову новизну та інші висновки й узагальнення, які спрямовані на

вироблення теорії та практичних рекомендацій щодо захисту усіх некомбатантів, які потрапили в зону збройного конфлікту, зведення до мінімуму втрат серед військових захисників Вітчизни та гуманного поводження з комбатантами, які припинили збройний опір.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 692. URL: <http://sum.in.ua/s/metodologhija>
2. Методологія. Словник іншомовних слів Мельничука. 2018. URL: https://slovyk.me/dict/foreign_melnychuk/методологія
3. Рабінович П. Основи загальної теорії права та держави. Київ: Атіка. 2001. 176 с.
4. Скакун О. Теорія держави і права: підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
5. Довідка: 5 травня 2014 року біля населеного пункту Семенівка на східній околиці Слов'янська під командуванням генерала Національної гвардії із позивним «Карпати» відбувся бій, що увійшов яскравою сторінкою до новітньої історії Нацгвардії України. Потрал МВС. 2014. https://mvs.gov.ua/uk/news/news/Do_uvagi_predstavnikiv_ZMI_1168
6. Галуцько В. Вітчизняна війна українського народу 2014–2015 рр. Науковий вісник публічного та приватного права. 2015. Вип. 2. С. 3-10. UAL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvppp_2015_2_3
7. Основи міжнародного гуманітарного права. 2017. URL: <http://ua.icrc.org/2017/08/11/ihl-basics-ukr/>
8. Радковець Ю. Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України. Наука і оборона. 2014. № 3. С. 36-42.
9. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (1949). Верховна Рада України. 2006. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Зубов Олександр Сергійович,

кандидат юридичних наук,

здобувач наукового ступеня доктора юридичних наук

Махмурова-Дишлюк Олена Петрівна,

кандидат юридичних наук,

докторантка Науково-дослідного інституту публічного права

Невінглоvsька Юлія Михайлівна,

здобувачка Науково-дослідного інституту публічного права

Щавинська Юлія Михайлівна,

здобувачка Науково-дослідного інституту публічного права

Яра Олена Сергіївна,

кандидат юридичних наук, професорка,

докторантка Науково-дослідного інституту публічного права

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Випуск 3, 2019

Том 3

Відповідальний за випуск — В. Галунько

Науковий редактор – С. Короед

Коректори – В. Демченко

Комп'ютерне верстання – В. Демченко